

MAGYAR VIDÉKI MOZAIK

III. évfolyam, 1. szám

SZERKESZTŐI levél az olvasókhoz

Nem áll meg az élet az Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat háza táján. A téli rövid szünet után újult erővel vettette bele magát az Elnökség a 2013-as feladatokba, elindította a szakosztályi programokat. Mi sem tétlenkedünk, eredményeinket és a hálózati munka során felhalmozódott jó gyakorlatokat idén is meg szeretnénk osztani olvasóinkkal, ezért új évet, új lapot kezdünk a Magyar Vidéki Mozaikban is.

A harmadik évfolyamába lépő magazin hasábjain bemutatjuk a 2012-es év kiváló vidékfejlesztőt, vidékfejlesztő közösségeit, akiknek munkáját a II. Nemzeti Vidékfejlesztési Napon ismerte el a Hálózat. Beszámolunk arról is, hogy milyen eredményeket hozott az év végi, már hagyományosnak mondható vidéki seregszemle a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban.

Jó gyakorlatoknak sem maradunk híján a tavaszi számban, hiszen nyertes projektötletekről jelen lapszámunkban is közlünk írásokat, és be szeretnénk mutatni olyan vidéki értékeket, amelyeket érdemes megismerni, megtekinteni, elolvasni, használni és okulni belőlük.

Az átlag európai polgár hatszor annyi halat fogyaszt, mint mi, magyarok. Ezt az arányt szeretné javítani a szaktárca különböző kezdeményezésekkel. A Hálózat kiemelt projektjei közé is bekerült egy ilyen, Egészséges halat a gyerekeknek címmel. Az Irányító Hatóság által indított program céljai között szerepel a biharugrai halfeldolgozás feltételeinek megteremtése, a többi részletet cikkünkben olvashatják. Vágány Zoltán és Varga Péter kollégáim fényképezőgéppel és kamerával felszerelve látogattak el tavaly az Aggteleki Nemzeti Parkba, ahol a rengeteg természeti kincssel kecsegtető Esztramos-hegyet derítették fel. Idén már megjelentettek egy ismeretterjesztő filmet hazánk e rejtett értékéről, most egy írással is felkeltenék az érdeklődést, olvassák szeretettel.

Ellátogathatnak velünk Bács-Kiskun megye megújuló könyvbirodalmába, Abaújba, ahol a civilek tervezik a jövőt, vagy hazánk egy kiemelt turisztikai célpontjához, a Tisza-tóhoz is elkalauzoljuk Önöket.

Értékes kiadványok jelentek meg a közelmúltban az MNVH támogatásával. Nyertes projektötleként jelent meg egy képes zsebkönyv a Közép-Tisza vidék árterületein ívó halfajokról, vagy a Vidék és Gazdaság népi építészettel foglalkozó különszáma. Most, tavaszi számunkban a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület és a Túrkevei Kulturális Egyesület által kiadott kötetekről adunk hírt Önöknek.

Mindenkinek jó olvasást kívánok!

Bócsa Balázs

AKTUÁLIS 3

FŐIGAZGATÓI köszöntő

DOLGOZZUNK együtt, a vidékért! – Fonjuk az MNVH hálóját!

KITARTÁSSAL és akaratereővel válhat az álomból valóság

A NEVELÉS és az ismeretterjesztés szolgálatában a

TermészetBÚVÁR

KÖNYVTÁRAK a vidéken élőkért, a közösségek megmaradásáért

TÁRGYALÓ 10

ÖKOTURIZMUS – a Tisza-tó a kiemelt fejlesztési területek között

EGÉSZSÉGES hazai halhoz juthatnának a gyermekek a mintaprojekttel

ESZTRAMOS, a hely, ahol kincset rejt a föld – barangolás a hegyen és barlangjaiban

JÓ GYAKORLATOK 14

CIVILEK a térség jövőjéért és a vidék fejlesztéséért Abaújban

NAGYKUNSAGI kiadványok civil kezdeményezéssel a nemzeti értékek megismertetésére

KITEKINTŐ 18

DÉL-BORSODI értékfeltárás, hagyományőrzés és közösségfejlesztés a világhálón

VISSZATEKINTŐ 20

SZÁMOS eredményt ünnepelhetünk a Nemzeti

VidékJelölési Napon

ÜNNEPI RECEPT

III. évfolyam, 1. szám, 2013. március 18.

Kiadja: Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet

Felelős kiadó: Dr. Mezőszentgyörgyi Dávid főigazgató

Szerkesztő: Bócsa Balázs

Elérhetőség: 1223 Budapest, Park u. 2.

Telefon: 06 1 362 8100, fax: 06 1 362 8104

Web: www.mnvh.eu, e-mail: info@mnvh.eu

Nyomda: Pátria Nyomda.,

1117 Budapest, Hunyadi János út 7.

Megjelenik 5000 példányban.

Fotók: Bócsa Balázs, Vágány Zoltán, Varga Péter

Minden jog fenntartva. Az oldalainkon közölt tartalom újraközlése és sokszorosítása csak tartalmi és formai módosítás nélkül engedélyezett.

ISSN 2062-638X

FŐIGAZGATÓI köszöntő

Kedves Olvasó!

Ismét új szakaszához érkezett a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, valamint a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet élete. Ugyan az elmúlt év is mozgalmasnak bizonyult, de a jelenlegi még inkább annak ígérkezik.

Az MNVH múlt év tavaszán írta ki első projektötlet felhívásait, amelyekre rendkívül nagy számban jelentkeztek. Jelenleg több mint ötszáz szervezet van, amely ebből a célból regisztrált, a beérkezett projektötlet száma pedig ezer fölötti. Nagy örömmel szolgál, hogy tavaly több mint száz projektötlet valósult meg:

ez összességében 700 millió forintnyi támogatást jelentett a vidéken élők számára. Sikeres rendezvényeket tudhatunk magunk mögött, de nem csak ezek, hanem a hálózatépítés, a vidékfejlesztési tanulmányok, illetve a tudásátadás területén is jelentős eredményeket értünk el. Ezt a munkát kívánjuk folytatni idén is, és legalább ekkora mértékben kívánjuk a vidéki területek és emberek projektötleteit támogatni.

Az MNVH Elnöksége is némileg átalakul: Fejes István leköszönt tagságáról és márciustól új elnöke lesz a Hálózatnak Dr. Medgyasszay László személyében. Ezúton is szeretném megköszönni Dr. Csatári Bálintnak több mint két éves elnöki tevékenységét, hiszen nagyrészt neki is köszönhetőek a fenti eredmények, és örömmel szolgál, hogy tagként továbbra is aktívan segíteni fogja az Elnökség munkáját.

Az előző egy évnyi tapasztalatok alapján az Elnökség tervezi, hogy a forrásokat még koncentráltabban, még inkább a vidékfejlesztés, hálózatépítés érdekeit szolgálva helyezze ki. Ez várhatóan idén májusban megtörténik módosított feltételekkel, hogy a fenti célokat fokozottan szolgálják majd. Nagyon fontos, hogy folyamatos legyen az intézmény működtetése. Ehhez mind a szaktárca, mind civil partnereink részéről megkapunk

minden támogatást és reméljük, ők is úgy érzik, ez az együttműködés mindkét fél számára előnyös. Ezen felül sikeresen lezajlottak az MNVH közbeszerzési eljárásai is, amelyek a forráskihelyezést segítik, így immár ezek lehívása is egyszerűbb és partnereink számára is előnyösebb módon zajlanak majd.

A NAKVI életében is jelentős változások várhatóak. Tavaly a Vidékfejlesztési Minisztérium tudományos lapjainak kiadása jelent meg fontos, ám igen nehéz feladatként, hiszen ez nagyon különleges területe a lapkiadásnak. Megítélésem szerint ebből a szempontból is sikeres évet tudunk zárni: mind a lapok arculata, mind szerkesztőbizottságaik megújultak, a szakmai visszajelzések alapján pedig úgy érezzük, a lapok színvonala is emelkedett.

Intézetünk számára idén a legnagyobb kihívást az agrárszakképzési rendszer átalakítása jelenti, amelyben – miniszteri döntés alapján – a NAKVI jelentős koordinációs-szakmai irányítói feladatokat kap majd. Természetesen mivel átalakulás alatt áll a rendszer, a részletek még nem ismertek, de készülünk rá, hogy Dr. Fazekas Sándor miniszter úr által ránk bízott feladatokat a legmagasabb szakmai színvonalon és a leghatékonyabb módon tudjuk ellátni. Ezzel együtt e téren valószínűleg az Intézet humán és tárgyi kapacitásainak fejlesztésével is együtt jár majd a folyamat.

Nem szabad elfeledkezni arról a fontos feladatról sem, amelyet a 2014-2020-as tervezés jelent. Az Intézet ennek a tárcaoldali koordinációját végzi immár két és fél operatív program, a Vidékfejlesztési Program (VP), a Magyar Halgazdálkodási Operatív Program (MAHOP), illetve a Környezeti és Energetikai Hatékonysági Operatív Program (KEHOP) esetében, természetesen az érintett tárcák, adott állami titkárságok és külső szakértők bevonásával. Ez rendkívüli kihívás, hiszen a határidők szorosak, ugyanakkor ez a munka döntően befolyásolja Magyarország fejlesztéspolitikáját a következő hét évben, ezen belül pedig a vidéken dolgozóakra és élőkre is jelentős hatással lesz. A NAKVI igyekszik e célra még több erőforrást biztosítani pályázati úton kívülről is bevonva, hogy ezek minden esetben a vidék felemelkedését szolgálják. Bízunk abban, hogy a kialakuló vidékfejlesztési program minél inkább a vidéken élők érdekeit, céljait és jobb életminőségét, lehetőségeit tudja szolgálni.

Végül az alábbi Kolozs megyei népdalrészlettel kívánnék mindenkinek szép tavaszt és boldog húsvéti ünnepeket!

*A tavaszi szép időnek,
Lám, hogy mindenek örülnek:
Erdők, mezők megzöldülnek,
A madarak zengedeznek.*

*Mezőszentgyörgyi Dávid
NAKVI főigazgató,
MNVH főtktár*

DOLGOZZUNK együtt, a vidékért – Fonjuk az MNVH hálóját!

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat életében számos változás történt Dr. Csatári Bálint vezetése alatt: a szervezet 2012. december 31-ei hatállyal leköszönt elnöke egy hosszú távú, pénzügyileg és szakmailag megalapozott program alapján működő, számos kapcsolattal rendelkező, tevékeny Hálózatot adhat tovább.

Az Európai Vidékfejlesztési Hálózat (ENRD) magyarországi szervezete, a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) 2008 végén alakult meg, tagjai elsősorban az Európai Unió által elfogadott és támogatott vidékfejlesztési program Monitoring Bizottságának tagjaiból kerültek ki. A magyar vidékhálózat az első két évben főként a magyar mezőgazdaságért és a vidéki térségekért tenni akaró értelmiségiek, akadémiai kutatók és helyi fejlesztők „Párbeszéd a vidékért” nevű – jórészt csak tanácskozásokat szervező, mozgalmi jellegű tevékenységet kifejtő – szervezete volt. Két év után, 2010 decemberében új miniszteri rendelet született a működéséről, amely jól meghatározott elvi, fejlesztési és tevékenységi keretek közé helyezte a magyar hálózatot. Megalakult az MNVH 13 tagú elnöksége, amely azóta havonta ülészik. Több mint száz fővel újjáalakult a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Tanácsa, amelynek tagjait az ország minden részéből és minden vidékfejlesztési szakterületet átfogóan kértük fel. A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat az Irányító Hatóság által jóváhagyott két éves, pontos költségvetéssel is ellátott Cselekvési Terv alapján dolgozik.

A magyar vidékhálózat tevékenységének alapját a több ezer nyilvántartott szakember és vidékfejlesztő szervezet adja, akik a hálózati menedzsmenttől (a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézettől, ahol az MNVH Állandó Titkársága is működik) rendszeresen kapnak hírleveleket, vidéki képzésekre, szakmai tanácskozásokra szóló meghívókat.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Elnöksége az elmúlt két évben az alábbi, a hálózati működés tekintetében is igen fontos vidékfejlesztési tevékenységeket végezte el.

Az Elnökség az Európai Unió technikai segítségnyújtási keretét felhasználva – az előzetesen nyilvántartásba vett vidékfejlesztési szakmai partnerszervezeteink számára – több mint száz vidékfejlesztési projektötlet elindítását és megvalósítását támogatta.

Az MNVH Elnöksége – szintén hálózati formában – a hétéves európai mezőgazdasági és vidékfejlesztési programok ajánlásainak megfelelően tematikus szakosztályok működését segíti (1. versenyképes agrártermelés, fiatal gazdák; 2. agrár-környezetvédelem, fenntartható vidéki tájak; 3. falumegújítás, közösségépítés, helyi piacok ellátása; 4. LEADER). Minden szakosztály egy-egy nagy – országos jelentőségű – hálózati programot is irányít, képzéseket tart, konferenciákat, tanulmányutakat szervez, és több tízezer vidéki érdeklődőnek mutatja be a legjobb gyakorlatokat (pl. „tanulókeretek”; gyógynövények termesztése; Vidék Mostra termelői piac; Nagypapám háza mester-inas képzés; verseny a legszebb, legjobban tervezett magyar falu címért; TRANSLEADER – Tanuló Vidéki Tájak program).

Szakmai tekintetben fontos és bizalomépítő tevékenysége volt az MNVH Elnökségének, hogy a vidéken dolgozó szakemberek munkáját összefogó nagyobb szervezetekkel stratégiai együttműködési megállapodást kötött (pl. Magyar Tudományos Akadémia, AGRYA – Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége, Magyar Építész Kamara, Magyar Urbanisztikai Társaság).

Az MNVH tevékenységének megismertetését és a jó vidékfejlesztési gyakorlatok terjesztését számos film, rendszeresen megjelenő népszerűsítő és tudományos kiadványok segítik.

A magyar vidékhálózat tevékenységének fenti kibővülésével egy időben egyre gyakrabban vettek részt a Hálózat szakértői az ENRD rendezvényein, képzésein, de az MNVH kétoldalú partneri együttműködést kötött a lengyel, a szlovák és a román társaival is, sőt 2012-ben már két fontos és érdekes nemzetközi tanácskozást is szervezett.

Különösen kiemelt rendezvénye a hálózatnak a két éve első alkalommal megtartott Nemzeti Vidékfejlesztési Nap, amelynek a budapesti Magyar Mezőgazdasági Múzeum ad helyet decemberben. Ezen a szakmai konferencia mellett az Elnökség döntése alapján tavaly már az „Év magyar vidékfejlesztője” és az „Év vidékfejlesztő közössége díjakat” is átadták.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, annak Elnöksége és Tanácsa 2013 végéig, illetve 2014. június 1-ig pontos tervekkel, programokkal rendelkezik. Ezek közül is kiemelkedik a 2014-2020 közötti európai uniós tervezési időszakra való felkészülés, hálózati szakembereink részvétele a készülő stratégiák és a programozási folyamatok eredményeinek társadalmi egyeztetésében. A hálózat civil-szakmai hátterét jól jelzi, hogy az MNVH néhány elnökségi tagjának moderálásával élénk látogatottságot mutat – kiemelten bizonyítva a magyar vidéki tevékenységek sokféleségét és sikerességét – a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat Facebook közösségi oldala.

A 2013-as feladatok jó részét az MNVH Elnöksége már az év első,

januári ülésén ütemezni igyekezett. Minden szakosztályvezető betervezte a munkatervet, amelyek egy része a sikeres és immár rendszeressé váló MNVH-szervezésű feladatok folytatását jelentik (pl. fiatal gazdák képzése, a Vidékességek című ismeretterjesztő filmsorozat folytatása, magbörze és a tanuló kertek tavaszi beindítása, Európai Falumegújítási Díj pályázat, „Csütörtöki iskola”, TRANSLÉADER program, országos konferenciák a vidéki jövőnk közös tervezését illetően).

Folytatódnak a projektötlet-támogatásaink is. Szerencsére az érdeklődés nem lankad: már csaknem félezer olyan előzetesen nyilvántartásba vett különböző szervezetünk van a kis falusi vállalkozásoktól az egyetemekig és kutatóintézetekig, amelyek valamilyen vidékfejlesztési ötletükre kisebb-nagyobb összegű segítséget szeretnének elnyerni. A tavalyi támogatásokból megvalósult számos színes és vidékszakmai tekintetben valóban igen sokféle projektötlet alapos utóértékelése most folyik.

Természetesen az MNVH, mint úgynevezett kvázi nem kormányzati szervezet, csak kiegészíteni tudja a vidékért érdemben tenni akaró szakemberek, szervezetek tevékenységét, szerény eszközeivel csak segíteni, „erjeszteni” tudja a vidéken zajló változásokat. Ehhez jelenthet az idén igen fontos hozzájárulást, hogy minden megyében vidékfejlesztő terepi szakemberek állnak munkába és kapcsolódnak be a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Vidékfejlesztési és Képzési Intézetben működő MNVH Állandó Titkárság munkájába. A Hálózat Elnökségének tagjai az remélik, hogy a 19 munkába álló szakember vidékeink minden pontjára eljuttatja az MNVH üzeneteit, összefogják a terepen dolgozó szervezetek és szakemberek munkáját, továbbépítik a hálózatot, azaz fonják a „vidék-hálót”, amelynek összekötő szálait a kölcsönös bizalom és vidékért való magas színvonalú szakmaiság erősíti meg igazán.

*Dr. Csatóri Bálint
elnökségi tag, MNVH*

KITARTÁSSAL és akarat erővel válhat az álmomból valóság

Egyedit, kiemelkedőt és sokak számára sorsfordítót valósított meg Csörsz né Zelenák Katalin, Molnár Zsolt és Lantos Tamás is, akik többéves munkásságukért vehették át az Év Vidékfejlesztője Díjat. Mindhárman olyan közösségi kezdeményezéseket indítottak el, amelyek országosan is példaértékűek.

Saját területükön végzett páratlan munkásságuk elismeréseként tüntették ki az Év Vidékfejlesztője Díjjal Csörsz né Zelenák Katalint, Molnár Zsoltot és Lantos Tamást. A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) által alapított díjakat Poprády Géza közigazgatási államtitkár, Búsi Lajos vidékfejlesztésért felelős helyettes államtitkár és Csatári Bálint, az MNVH elnöke adták át.

Lantos Tamás évtizedek óta dolgozik a vidéki táj és ember megmaradásáért. Az Ormánság köztudottan hazánk leghátrányosabb térségeinek egyike, amely az elmúlt évtizedekben a magyar vidék legsúlyosabb problémáival szembesíti az itt élőket. Gondot okoz az előregedő lakosság, a munkanélküliség, a mélyszegénység, a gazdálkodás leépülése és a széteső családok, közösségek is. Ilyen körülmények között talán csak kevés fény pislákol az alagút végén, Lantos Tamás mégis ezt az apró fénysugarat megragadva vágott bele a Markóc megmentéséért vívott harcba.

A délnyugati országhatár közelében fekvő apró falu polgármestereként számos olyan helyi megélhetést segítő közösségi kezdeményezést indított el, amely országosan is példaértékű. Álma egy önellátó falu volt, amelyről hamar kiderült, hogy nem csupán ábránd: igenis megvalósítható, ha kellő akarat erővel és kitartással látnak hozzá a munkához és újra felépíthető a közösség is, ha mindannyian tesznek érte. Két szinten munkálkodik az önfenntartás eléréséért: polgármesterként a faluval, az Ormánság Alapítvány vezetőjeként pedig a tájjal foglalkozik. Az alig hetvenfős településen évek óta használják az úgynevezett közösségi szaporító kertet, amely a polgármesteri hivatal mögött kapott helyet. Az itt előállított gyümölcsfaoltványokból, vetőmagokból és palántákból ingyen kap minden markóci család, ha azokat a saját kertjébe ülteti és gondozza. A fűtést leginkább fatüzeléssel oldják meg és egyre élénkebb a környéken a cserekereskedelem is. Valamennyi közcélú foglalkoztatásra jogosult regisztrált munkanélkülit foglalkoztatja az önkormányzat, akik valóban szükséges feladatokat látnak el a településen. Lantos Tamás tehát nagyon is reális álmot látott, amely nem csupán a vidéki élet nehézségeire, kilátástalanságára lehet válasz, hanem az emberi értékek és kapcsolatok válságára is.

A falugondnok-jelölteknek tartott rendszeres továbbképzésekért, előadásokért, a munkamódszerek átadásáért tüntették ki Csörsz né Zelenák Katalint, a 15 éve alapított Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesületének ügyvezetőjét. A kecskeméti székhelyű szervezet összefogja Bács-Kiskun, Csongrád, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megye falu- és tanyagondnokait, polgármestereket, jegyzőket, önkormányzati szakembereket és önkéntes segítőket. Mintegy 158 településen 247 falu- és tanyagondnok tartozik ide, országsszerte azonban már több mint 1300 szakember végzi ezt nélkülözhetetlen munkát, szociális ellátást, amely csökkenti az aprófalvak és a tanyák szolgáltatás- és intézményhiányból eredő hátrányait.

A falugondnok, ha szükséges, beszerzi a gyógyszert, elviszi a

gyerekeket iskolába, óvodába, az időseket és kismamákat orvoshoz, kiszállítja az ebédet vagy közösségi programokat szervez. Egyrészt felpozsztítja a helyi szociális életet, másrészt lehetővé teszi, hogy a falvakban és a tanyavilágban is legyen egy összekötő kapocs a világgal. „Igazából fel sem lehet sorolni azt a sokféle tevékenységet, amelyet végeznek, hiszen ahány település és falugondnokság, annyiféle lehetőség van, így nem mindenütt egyforma a munkájuk. Van, ahol segítenek a falusi turizmusban, van, ahol a gazdálkodáshoz is adnak tanácsot, van, ahol kicsit erőteljesebb a szociális segítségnyújtás és olyan falugondnokság is van, ahol a közösségi munkába kapcsolódnak be, tehát mindenhol azt csinálják, amire helyben szükség van” – emelte ki Csörsz né Zelenák Katalin. Hozzáfüzte, rendszeresen szervez-

nek továbbképzéseket elsősegélynyújtás és baleset-megelőzés témakörben, de többek között kommunikációs és informatikai oktatást is tartanak. „Egy-egy falugondnok a munkája során bármikor találkozhat olyan szituációval, amelynek megoldására, kezelésére nincsen felkészítve. Éppen ezért speciális képzéseket is tartunk, amelyen megtanulhatják, hogy mit tehetnek, kihez fordulhatnak, ha például szenvedélybeteggel állnak szemben, vagy agresszív, antiszociális embernek kell segítséget nyújtaniuk.” A falugondnokság gondolatát mintegy harminc éve fogalmazta meg Kemény Bertalan annak érdekében, hogy a nehéz helyzetben lévő magyarországi települések és közösségek ne vesszenek el. Mára ez a gondolat beérett, és egyre hatékonyabban működik a szolgálat is, amelynek talán egyik legfontosabb üzenete, hogy minden ember, minden közösség fontos és értékes.

Bár az elmúlt évtizedekben sokféle könyv és cikk látott napvilágot az ország jellegzetes és különleges növényzeti típusairól, mind-ezidáig átfogó térképekkel mégsem rendelkezünk. Ezt a hiányt pótolja a MÉTA-program (Magyarország Élőhelyeinek Térképi Adatbázisa), amelynek eredményei nyomán a hazai táj aktuális növényzetének és ökológiai állapotának új és sokdimenziójú képe bontakozik ki.

Molnár Zsolt, a program vezetője az indulásról elmondta: „Magyarország természetes növényzeti örökségét szerettük volna felmérni, tehát azt a területet kerestük és dokumentáltuk, ahol még van valamennyi a Kárpát-medencét hajdan kitöltő természetes élő rendszerekből. A MÉTA-program 2002-ben kezdődött. Ez volt a botanikusok számára a legnagyobb államilag finanszírozott terepi felmérés. 199 botanikus vett részt a munkában és közel hátezer napot töltöttünk terepen”. Ezekben a közösségekben meghatározott növények élnek együtt, s közös történetiségük is van. Ha jól működnek, akkor a környezetükkel összhangban képesek

önmagukat fenntartani, s élőhelyül szolgálnak az állatvilágnak és az adott terület saját növényfajainak is, fogalmazott Molnár Zsolt, aki az utóbbi években intenzíven foglalkozik a hagyományos népi természetismerettel is.

Az adatbázis elkészítésével először lett átfogó képünk hazánk természetes növényzetének állapotáról. A MÉTA egyfelől áttekintést ad az ország növényzeti örökségéről, de mivel térbeli felbontása nagy, ezért kistérségi és megyei rendezési tervekhez, valamint táji értékeléshez is igen hasznosnak bizonyul.

Nem csak tudományos célra, hanem országos stratégiai tervezésekhez is használható, mint például ár- és belvízgazdálkodással, erdőgazdálkodással, felhagyott szántók regenerációjával, agrár-környezetgazdálkodással kapcsolatos munkákhoz, valamint oktatási-tudatformálási célra, hiszen az egész ország ökológiai állapotáról tartalmaz sokrétű adatokat. „Felhasználtuk többek között a Tisza tervezett árvízi tározóinak ökológiai állapotfelméréséhez, a Dráva-sík fenntartható tájhasználatának tervezéséhez, ökoturisztikai programfejlesztéshez, valamint 2007-ben a NATURA 2000-es élőhelyek országjelentéséhez is” – mondta Molnár Zsolt.

A MÉTA alapot teremtett arra is, hogy a földrajzi kistéjszterekben valóban az aktuális növényzetről adhasunk képet, ugyanakkor sokféleképpen épült be a hazai, környezeti nevelési programokba. Egyik legfontosabb felhasználása mégis a honi élőhelyek átdolgozott, új leírásának és határozójának, az úgynevezett ÁNÉR2011-nek az elkészítése volt. Az ÁNÉR (Általános Nemzeti Élőhely-osztályozási Rendszer), amelyet a növényzet és az élőhelyek térképezéséhez napjainkban leggyakrabban használnak, többszörösen tesztelt és javított élőhely-osztályozási rendszer, amely könyv formájában is megjelent.

Markovics Réka

és az ismeretterjesztés szolgálatában a TermészetBÚVÁR

Három szervezet is elnyerte 2012-ben az Év Vidékfejlesztő Közössége Díjat. A kitüntetett TermészetBÚVÁR Alapítvány saját kiadású magazinja hasábjain értékkeremtő munkát vállalt magára. A vidék kincseinek bemutatásán túl fiatalok tízezreit ösztönzik természet- és környezetismereti kutatómunkára.

Először osztották ki a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) által alapított Év Vidékfejlesztő Közössége Díjat, amelyet tavaly decemberben három szervezet vehetett át. A kitüntetett közösségek egyike a TermészetBÚVÁR Alapítvány, amely kiadói feladatokat is ellát és magazint is készít egyben. A TermészetBÚVÁR folyóirat 1990 óta jelenik meg az 1935-ben alapított, BÚVÁR című havilap jogutódjaként.

Az alapítvány eredeti célja hazánk, sőt talán Európa legnagyobb múltú tudományos ismeretterjesztő orgánumának megmentése volt, jelenlegi tevékenysége azonban messze túlmutat a magazin gondozásán. Küldetésének tekinti, hogy rámutasson a 21. századi ember és a természet szoros összetartozására, a modernkori környezeti kultúra jelentőségére és a környezetkímélő, fenntartható életmód kulcsfontosságú szerepére. Teszi ezt iskolai és más természetismereti, természetvédelmi klubok, szakkörök, és országos versenyek eszköztárának gazdagításával, támogatásával. „Cikkeink kizárólag hiteles szakmai forrásokra támaszkodnak. A tudományos ismeretterjesztés eszközeivel segítik a természet értékeinek, szépségeinek felfedezését, és az értük érzett, vállalt egyéni, illetve közösségi felelősség erősítését” – mondta Dosztányi Imre, az alapítvány ügyvezetője, a TermészetBÚVÁR főszerkesztője.

A csaknem ötvenezres olvasótáborral rendelkező lap évi hat számának elkészítésében mintegy 120 külső szerző, szakértő, természetfotós vesz részt. A benne közölt cikkek ismerete nélkülözhetetlen egyes természet- és környezetismereti versenyen való sikeres részvételhez. „Folyóiratunk fiatalok tízezreit ösztönzi önálló kutatómunkára, a kötelezőnél nagyobb feladatok megoldására, akik így a fenntarthatóság követelményeit vállaló, környezettudatos Magyarország alapjait erősítik. Programunk megvalósítása így a tudomány utánpótlásának neveléséhez is hozzájárul” – mondta lapunknak a főszerkesztő. Hozzátette: „a munkánk eredményeit kamatoztató rétegek és korosztályok különösen nyitottak a hiteles forrásból származó, tudományosan megalapozott új ismeretek befogadására. A pedagógusok élethivatásként foglalkoznak a tanítványaikkal. A Sajó Károly Kárpát-medencei Környezetvédelmi Csapatverseny, valamint az immár harminchét esztendő óta Kítaibel Pál Középiskolai Biológiai és Környezetvédelmi Tanulmányi Verseny a szomszédos országok magyarlakta vidékein is gyökeret eresztett.” A folyóirat megmaradt példányainak nagy része a Magyar Lapkiadók Egyesületének „Hírlapot a Diákoknak” (HÍD) programját segíti.

Dosztányi Imre elmondta, a HÍD a kiadóktól díjtalanul kapott sajtótermékek felhasználásával szakköri foglalkozások és más összejövetelek formájában, pedagógusok irányításával járul hozzá a fiatalok olvasásra neveléséhez.

Haladva a kor követelményeivel, a magazin immár a digitális tudásgyarapítás, szemléletformálás, tehetséggondozás birodalmában is jelen van. Az elektronikus TermészetBÚVÁR 2012-től az okostelefonokra és táblagépekre készült alkalmazások segítségével a két legnépszerűbb mobil operációs rendszerben is elérhetővé vált. Dosztányi Imre kiemelte, az online hozzáférés (előfizetés, vásárlás) lehetőségének megteremtése különösen nagy segítséget adhat a szomszédos országokban élő nyelvtestvéreink eszköztárának gazdagításához.

A lap Hazai tájakon című állandó rovata a kezdetektől, míg a Vendégváró három éve igyekszik feltárni és bemutatni a vidéki értékeket és hazánk tájait, nemzeti parkjait, tanösvényeit. „Magazinunk a szívhez és az észhez együtt szólva egységes egészként jeleníti meg a hazát. Bemutatja természetes és alkotott értékeit, ezzel is egyengeti megszerettetésének útját. Szemléletes példákkal bizonyítja az ember és a természet szoros kapcsolatát, egymásra utaltságát. A tőlünk földrajzilag távoli országok élőhelyeinek megismertetésével erősíti az egyetemesség, az összetartozás gondolatát. Szolgáltatásaival pedig arra ösztönöz, hogy minél többen töltsék kellemesen és hasznosan szabadidejüket a természetben” – hívta fel a figyelmet a főszerkesztő.

Markovics Réka

KÖNYVTÁRAK a vidéken élőkért, a közösségek megmaradásáért

A 2012-es év egyik díjazott vidékfejlesztő közössége a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár lett, amely az elmúlt években új alapokra helyezte a kistelepülések könyvtárszolgáltatásait. Erről a munkáról kérdeztük Ramháb Mária megyei könyvtárigazgatót, az MNVH Tanácsának tagját.

Mikor és hogyan indult a könyvtárfejlesztési tevékenységük?

2004-ben az akkori kulturális tárca megbízásából egy munkacsoportot kezdtem el irányítani, amelyik föltérképezte, hogy mi lehet az oka annak, hogy Magyarországon a kistelepüléseken egyre kevésbé látogatják az emberek a könyvtárakat.

Azt tapasztaltuk, hogy nagyon elaprózottak és igazából használhatatlanok ezek a helyek, tehát lényegesen nagyobb tereket kell kialakítani és teljesen más berendezésre van szükség. Újra kellett gondolnunk az itt elhelyezett gyűjteményeket is: jellemző volt, hogy viszonylag sok volt a könyv, de ezeket már egyáltalán nem olvasták, teljesen hiányzott az újdonság. Az is kérdésként merült fel, hogy hogyan tudjuk egy nagy könyvtár szolgáltatásait kiterjeszteni a kisebb településekre, hogy valóban szakszerű és minőségi szolgáltatás-fejlesztés induljon meg.

Milyen lépésekben halad a munka?

A források föltérképezése után, ahol lehetett, nagyobb helyet kerestünk a könyvtárnak, majd egy szakértői csapattal elkészítettük a teljesen új berendezést. Legelőször az embereket próbáltuk elhelyezni a könyvtárban. A 3 év alattiaknak nagyon jelentősek azok a szolgáltatások, amelyeket nyújtunk. Ez egy tanulási folyamat: a kismama a babával együtt tanulja azokat a mozgásokat, verseket, amivel hozzá tud járulni a baba fejlődéséhez. Föltett szándékunk, hogy a legkisebb településen is – ahol kisbabák születnek – megvalósítsuk ezt. Ennek egy speciális helykialakítási igénye van, mint ahogy aztán a növekvő óvodás, kisiskolás korúaknak is.

Egy nagyobb könyvtárnak, esetünkben a megyei könyvtárnak van arra állami támogatása, hogy a kistelepülésekre szolgáltatásokat juttasson. Mi legkevesebb 30-40 százalékos kedvezményrel vásárolhatunk új könyveket vagy dokumentumokat oda. Mivel mi az utolsó fillérig visszaforgatjuk a megtakarított pénzt a kistele-

pülésre, így ugyanazoknak az egységnyi pénzeknek lényegesen nagyobb volt a felhasználása a közreműködésünkkel. Gondoljunk a technikai eszközökre, a számítógépekre, ahol jelentős egy 25-30 százalékos kedvezmény.

Mi kell még a sikerhez, hogy ezek a helyek tényleg élettel teljenek meg?

A megyei könyvtár sok mindent meg tud tenni a háttérben, de annak a személynek kell nagyon jónak lenni, aki jelen van a szolgáltató helyen. Mi próbáljuk képezni, de a helyben élő emberekkel való hiteles kapcsolatfelvétel, a szolgáltatás közvetítése az egyértelműen az ő dolga. Ahhoz is nagy szaktudás kell, hogy jól használják ki a forrásokat: átlagosan településenként évente kb. 800 ezer forintot tudunk a teljes szolgáltatásra fordítani, ami nagyon kevés.

Akkor lesz élő egy ilyen szolgáltató hely, ha felkeltjük az érdeklődést, ha élményekkel járulunk hozzá az emberek életéhez. A legkisebbek kapnak egy „könyvtármacit” az átadókor, mert folyamatosan foglalkozni kell a gyerekekkel, felnőttekkel ahhoz, hogy fölismerjék azokat a lehetőségeket, hogy mire jó egy ilyen közös hely. A könyvtármacit a legkisebb hozhatja be a könyvtárba és megbeszéljük már az ünnepségen, hogy a maci akkor lesz továbbra is ilyen vidám, hogyha minden nap látogatja valaki, minden nap beszélgetnek vele, mesélnek neki.

A gyerekek mellett a nyugdíjasok megszólítása is egész jó eredménnyel kecsegtet, a számítógépes tanfolyamok iránt nagy az érdeklődés. Ilyenkor mobil gépparkot is kitelepítünk a helyszínre, hogy tízen-tízenötten beiratkozhasanak.

Milyen eredményeket tudnak felmutatni?

A könyvtárlátogatók száma már legalább duplájára nőtt, folyamatosan növekszik a beiratkozók és a kölcsönzött könyvek száma is, de leginkább a helyben olvasott könyvek száma emelkedett. Ezek az eredmények is rámutatnak arra, hogy a Megyei Könyvtár modellnek tekinthető példát ad arra, hogy hogyan lehet megújítani a hagyományos könyvtárat úgy, hogy az élő, több minőségi szolgáltatást nyújtó közösségi tér legyen.

– a Tisza-tó a kiemelt fejlesztési területek között

A Kormány az Új Széchenyi Terv Nemzeti Programjainak meghatározásakor vállalta, hogy átfogó és értékalapú fejlesztést indít a Tisza-tó térségében a környezetvédelmi szempontokkal összehangolva, a minőségi turizmus fogadására alkalmas üdülőtérség kialakításával és az ott élők életminőségét javító lehetőségek kiaknázásával.

Hamarosan indul a Tisza-tó térségének átfogó, komplex fejlesztési programja, amelynek célja a terület adottságaira alapozott, a természeti, társadalmi és gazdasági szférát egyaránt érintő, hosszú távú fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése. A programot a Vidékfejlesztési Minisztérium kiemelt projektként támogatja, a Tisza-tavi Regionális Marketing Iroda pedig nagyban segíti a megvalósítást. A szervezet tevékenységéért 2012-ben a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat által alapított Év Vidékfejlesztő Közössége Díjat vehette át.

Bár az elmúlt öt évben a Tisza-tó hazánk egyik legkedveltebb turisztikai célpontjává vált, földrajzi és társadalmi-gazdasági helyzetét tekintve a térség, illetve az itt található települések egy része országos összehasonlításban elmaradott területnek számít.

A Tisza-tó Térségi Fejlesztési Tanács 2003 áprilisában azzal a céllal alakult meg, hogy a térség társadalmi-gazdasági erőforrásainak aktivizálásával elősegítse a Tisza-tó közvetlen és tágabb környezetébe tartozó települések felzárkóztatását, az életkörülmények javítását, a térségi szereplők hatékony együttműködésének megalapozását, a fejlesztések összehangolását. Mindez komplex feladat, melynek jelentős részét a tó és a hozzá kapcsolódó különféle táji, térszerkezeti, társadalmi és gazdasági rendszerek kölcsönhatásán keresztül lehet megvalósítani. A komplex területfejlesztési program, a különböző típusú fejlesztési irányok megvalósítása csak akkor éri el a kívánt hatást, ha azokat rendszerbe integráltnak, egymással összehangolva és egymásra építve valósítják meg.

A hátrányos helyzetből való kiemelkedés egyik meghatározó eleme a Tisza és a Tisza-tó, illetve az ezekhez való fokozatos visszafordulás lehet. A tó napjainkra felértékelődött, természetvédelmi-ökológiai jelentősége és turisztikai szerepe megkívánja a közelmúltig meghatározó mezőgazdaság átalakítását, valamint a térség turisztikai szolgáltatásainak továbbfejlesztését. Gazdasági-társadalmi fejlesztését pedig a természeti adottságokra, az alakuló táj értékeire alapozva kell felépíteni, hiszen az attól való eltérés további torzulásokat eredményezhet az ember és környezet viszonyában.

A turizmus az utóbbi évtizedben a tó környezetének fontos gazdasági tevékenységévé vált. Bár a lakosság megélhetését önmagában nem biztosítja, a jövőben mégis motorja lehet a gazdasági átalakulásnak. A térség több olyan adottsággal is rendelkezik, amelyek a turisztikai kereslet legújabb irányzataihoz kapcsolódnak.

Fő vonzerők többek között a horgászati, üdülési és vízi sportolási lehetőségek, a kerékpározás, valamint a Hortobágyi Nemzeti Park Tisza-tavi Madárrezervátumának és a Tisza-tavi Ökocentrumnak a látogathatósága. A térségben meglévő turisztikai termékek versenyképességét negatívan befolyásolja a környezeti kultúra alacsony színvonala, a kedvezőtlen infrastrukturális feltételrendszer, a szállás és vendéglátás helyenkénti kezdetlegessége, valamint az összehangolt marketing hiánya.

A kiemelt nemzeti program átfogó célkitűzése:

- a Tisza-tó infrastrukturális fejlesztése, ezen belül jó környezeti és ökológiai állapot elérése, fenntartása, valamint a közlekedési problémák kezelése;
- további turisztikai attrakciók létrehozása, valamint a meglévőkhöz kapcsolódó és a fejlesztési koncepcióhoz illeszkedő szálláshelyfejlesztés;
- az elmúlt évtizedekben visszaesett ipari tevékenység élénkítése, elsősorban a működő üzemek fejlesztése, a zöldgazdaság-fejlesztési mintaprojekt elindítása, a munkahelymegtartás és a további foglalkoztatottság növelése, valamint szinergia hatásként a térség KKV szektorának és lakosságának jövedelemszint növelése;
- intézményfejlesztés és térség-marketing, amellyel a kiemelt nemzeti program időbeni megvalósítása és a fejlesztések összehangolásán túl az elért fejlesztési célok minél hangsúlyosabb megjelenítése, kommunikálása az elsődleges feladat.

*Kis Zoltán,
osztályvezető, Vidékfejlesztési Minisztérium*

EGÉSZSÉGES hazai halhoz juthatnának a gyermekek a mintaprojektrel

Egyszerre hozna létre akár több mint száz munkahelyet, tenné le a hazai halfeldolgozás alapjait és látná el egészséges hallal a közétkeztetést a Vidékfejlesztési Minisztérium mintaprojektje, amely a román-magyar határ közelében található biharugrai tőrendszerből juttatna a magyar menzákra hazánkban előállított haltermékeket.

Egészséges halat a gyerekeknek! – „A halfeldolgozás alapjainak megteremtése Biharugrán” címmel indított a Vidékfejlesztési Minisztérium országos jelentőségű, kiemelt projektet a hazai halfogyasztás népszerűsítésére, a termelékenység és a halfeldolgozás színvonalának növelése érdekében. A nagy horderejű program részleteit V. Németh Zsolt vidékfejlesztésért felelős államtitkár és Farkas Zoltán, a Békés Megyei Önkormányzat elnöke közös sajtótájékoztatón ismertette az elmúlt év végén Békéscsabán.

A mintaprojekt célja, hogy a magyar-román határ közvetlen közelében, az ország egyik legnagyobb kiterjedésű – mintegy kétezer hektáros területű –, körtöltéses halastórendszerében megtermelt kiváló minőségű és megfelelő feldolgozottsági szintű halat eljuttassa a fogyasztók asztalára. Ezen belül a program kiemelten törekedik a halak mind nagyobb arányú megjelenítésére a gyermek- és közétkeztetésben.

Az elgondolás átfogóan a hazai halfogyasztás szezonális folyamatosságának kiegyenlítését, a magyar halak, illetve az itthon előállított haltermékek élelmiszerpiacon való részeseződésének növelését, nagyobb arányú helyi feldolgozásukat, a hozzáadott érték növelését, egyben a térségi élelmiszergazdaság fejlesztését, a vidéki foglalkoztatás bővítését, a korszerű táplálkozás térnyerését támogatja.

Jelenleg Magyarországon az egy főre jutó halfogyasztás 4,5 kilogramm évente (ebből a hazánkban megtermelt hal mindössze 1,2 kilogramm) amely az európai uniós fejenkénti 24 kilogrammnyi éves átlagfogyasztáshoz viszonyítva rendkívül alacsony. A hazai halfogyasztás ugyan a statisztikai adatok szerint évről évre kissé emelkedik, de ezt teljes egészében az importból származó árukészlet eredményezi. Ma a Magyarországon megtermelt halak feldolgozottsági szintje alacsony, kellő üzemi kapacitás hiányában azokat zömmel élve értékesítik a hazai és a külföldi piacokon. Ugyan a kiváló minősége miatt a magyar hal keresett termék a nemzetközi

piacon – így a készlet nagyobb részét exportálják –, de tendencia, hogy az élő halat manapság már idehaza is egyre nehezebb élelmiszerként értékesíteni. A magyar halászat a hazai állattenyésztés bruttó termelési értékének 2,5 százalékát adja.

Annak ellenére, hogy a halhús táplálkozás-élettani szempontból kiváló élelmiszer, amely könnyen emészthető, laza szövetszerkezetű, fehérjében, vitaminokban, ásványi anyagokban, kedvező összetételű, nélkülözhetetlen zsírsavakban gazdag, egészséges, gyakorlatilag ma a gyermekétkeztetés menzáinak étlapján nem, vagy alig szerepel. Tekintettel erre, a projekt ezen piac kiszolgálásához igazodva egy formázott, szállátlanított, panírozott és elősütött haltermékcsalád kifejlesztését, illetve elsősorban az ehhez szükséges ismeretek, erőforrások feltérképezését, összeállítását foglalja magába. Feltárja a biharugrai halgazdaság átfogó tőrekonstrukciójának elképzeléseit, az alternatív energiaellátásra és a helyi adottságokra alapozott halfeldolgozási lehetőségeket. A projekt emellett vizsgálja a hal fogyasztásának mintaména programba, közétkeztetésbe történő beillesztésének lehetőségeit, egy

hazai, szállátlanított haltermékcsalád kifejlesztésének folyamatát, gyártmánylapjainak kidolgozását, piacra vezetési lehetőségeit, bemutatja a termék-előállítás üzleti tervét és élelmiszer-biztonsági szempontjait.

A projekt a gyakorlatban az alapanyag-termeléstől a feldolgozáson át a késztermék előállításig az egész vertikumot átfogná, hosszabb távon a halgazdaságban jelenleg foglalkoztatott 15 fő helyett közvetlenül 100-150 munkavállaló számára teremthetne munkahelyet és megélhetési lehetőséget, miközben a helyi és térségi gazdaságfejlesztésen túl jól szolgálná a vizes élőhelyek megőrzését, a természetvédelmi szempontok érvényre juttatását, turisztikai és pihenési célú hasznosításának kiaknázását is.

*Kis Zoltán,
osztályvezető, Vidékfejlesztési Minisztérium*

a hely, ahol kincset rejt a föld – barangolás a hegyen és barlangjaiban

Magyarország északkeleti részén, Bódvarákó és Tornaszentandrás között magasodik az Aggteleki Nemzeti Parkhoz tartozó Esztramos-hegy. A Bódva-folyó völgyéből szigetszerűen kiemelkedő, számos természeti értéket rejtő hegytömb kis kiterjedése ellenére az Aggteleki-karszt egyik legérdekesebb és legváltozatosabb része.

Az Esztramos elsősorban középső-triász időszi mészkő építi fel, amely mintegy 230 millió évvel ezelőtt, tengeri üledékből képződött. A hegyen az 1830-as évektől kisebb-nagyobb megszakításokkal közel 130 éven át folyt az ipari méretű vasércbányászat, amely során számtalan tárót hajtottak kutatási és kitermelési céllal. A vasércbányászat mellett a hegy kiváló minőségű mészkövet is sokáig termelték ki leginkább kohászati felhasználásra egészen 1996-ig. A bányászattal a hegy gerincét mintegy 40-80 méter vastagságban egyszerűen legyalulták, elpusztítva ezzel a teljes ottani élővilágot.

A hegy oldalába mélyített tárók és bányavágatok pusztításuk mellett azonban sok, többségében változatos ásványi kiválásokkal díszített barlangüreget nyitottak meg, amelyeknek – a földtani adottságok miatt – nem volt természetes bejáratuk, így a bányászat eredményeként sorban tárultak fel a páratlan képződményekben gazdag, korábban teljesen ismeretlen barlangok is.

A RÁKÓCZI-BARLANG

Az esztramosi bányaterület úgynevezett 7. szintjén egy érc-kutató táró hajtása közben az 1950-es évek elején találtak rá Magyarországon egyik legváltozatosabb és leggazdagabb formavilágú képződményeivel rendelkező barlangjára, a Rákóczi-barlangra.

A járatrendszer képződményeit és méretét tekintve is az Esztramos legjelentősebb természeti értéke. A barlangnak a különböző típusú kiválások nagy mennyisége mellett azok rendkívül változatos előfordulása, valamint a színgazdagság ad egyedi képet. A cseppkövek és az úgynevezett borsókövek egymásra települése kevés hazai barlangban ennyire változatos és látványos. A kiálló kőzetéleken levő borsókon gyakran túrkristályok pamacsai fejlődtek. A barlang ásványtani jelentősége alapján 1982 óta fokozottan védett, és az Aggteleki- és Szlovák-karszt barlangjaival együtt 1995 óta a Világörökség része.

A barlang üregeinek kialakulása a törésvonalak mentén történő vízszint alatti oldódás eredménye. A Rákóczi-barlang két nagyméretű teremből áll, amelyeket egy hasadék köt össze egymással. A barlang alját ma a Bódva-folyó szintjével megegyező, azzal együtt változó vízszintű tavak töltik ki. A különböző vízszintjelző kalcitkiválások alapján tudjuk, hogy a jelenleg átlagosan 10-40 méter mélységű tavak szintje időszakonként lényegesen magasabban volt.

Az úgynevezett 1. tavat a kutatók már az 50-es években is ismerték, a barlang víz alatti szakaszainak fölfedezése bűvárművések eredményeként 1968-tól kezdődött el, amely során az 1. számú tavat a bűvárok 23 méter mélységűnek találták. A 2. tó déli falán, egy szifonnyíláson átúszva az FTSK Delfin Barlangkutató

Szakosztály bűvárai bejutottak az úgynevezett Vörös-tenger-ág 40 méter hosszú légteres járatába, ahol a falakat gyönyörű ágas-bogas, korallszerű kalcitképződmények díszítették. A Delfin Szakosztály mellett az Amphora KSC könnyűbűvárai is végeztek merüléseket a barlangban Irsai Sándor vezetésével, és 1972-ben a 2. számú tó alján 32 méteres mélységet értek el. A víz alatti feltárás első szakasza ezzel lezárult. Az addig beúszott szakaszok hossza – főként Irsai Sándor, Kalinovits Sándor, Maróthy László és Kollár K. Attila munkájának köszönhetően – elérte a 300 métert.

A Rákóczi-barlang víz alatti járatainak kutatását és ezzel számos új járat fölfedezését a Plózer István Barlangkutató Szakosztály Szabó Zoltán vezetésével 1998-ban indította el újra, majd 2005-től ismét az Amphora Búvárklub tagjai folytatták a barlang víz alatti kutatását. A kutatások eredményeként elkészült a barlang vízalatti járatainak új térképe, és a bűvárok a mérések során újabb ismeretlen járatokat tártak fel.

Jelentős előrelépést hozott, hogy 2011-ben az 1. és a 2. tavat sikerült összekötni az úgynevezett Ördög Sörözője járaton keresztül. A jelenleg ismert víz alatti járatok hossza megközelíti az 500 métert.

A különleges ásványkiválások védelme és a károkozás nélküli látogathatóság biztosítása érdekében az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság 1992-ben a barlangot vaslétrák, hidak és járófelületek kialakításával, valamint villanyvilágítás kiépítésével a nagyközönség számára is bemutathatóvá tette.

FÖLDVÁRI ALADÁR-BARLANG

A miskolci egyetem egykori kiváló geológusprofesszorának nevével viselő Földvári Aladár-barlangot a bányaterületen végzett

robbantások egyike tárta fel 1964 októberében. A mintegy 190 méter összhosszúságú, lényegében három tágas teremből álló üregrendszer felderítését a Vörös Meteor kutatócsoport tagjai végezték el. A barlang jogszabályi védettségének fenntartása azonban hosszú éveken át kérdéses volt. Sorsáról csak 1967-ben született végleges döntés, addigra azonban a megfelelő lezárás hiányában képződményei már jelentős károsodásokat szenvedtek. A barlang képződményeinek nagy része a robbantásos bányaművelés során megsemmisült.

Ma is jól láthatók a rombolás megdöbbenő jelei, ugyanakkor a felfedezéskori hihetetlen képződménygazdagságot jól jellemzi, hogy még így, hajdani pompájának maradványaiban is az Aggteleki-karszt térségének leglátványosabb barlangjai közé tartozik. Többnyire sértetlenül maradtak meg a termetet harántoló törésvonalak mentén sorakozó méretes cseppkőoszlopok, amelyek tömege valóságos „cseppkőerdővé” változtatja a barlang egyes részeit. A barlangot szín- és formagazdag cseppkőkéreg, cseppkőzászló, különböző vastagságú cseppkőoszlopok, és kisebb méretű állócseppkövek díszítik. A függőcseppkő viszonylag kevés, azok több helyen foltokban tövig visszaoldódtak. Tömeges megjelenésben „görbecseppkövek” (heliktitek) bokrai, a cseppkőmedencék körül cseppkőszinlők figyelhetők meg. A cseppkődrapériákkal lépcsőzött, hatalmas cseppkőlefolyások szinte az oldalfalak és az aljzat teljes felületét beborítják; túlfolyó vizükből helyenként kisebb-nagyobb cseppkőmedencék alakultak ki, ezek egy részét ma is víz tölti ki. A képződmények látványát tovább fokozza a rajtuk lefelé egyre vastagodó rétegben megjelenő, nagyon változatos színű borsókővek tömege, amelyek között az apró gömböcskékből álló, a gombaszerűen szétterülő, illetve a

vékony, korallszerű ágakban végződő változatok egyaránt megtalálhatók.

A lezárt, és fokozottan védett barlangok kizárólag az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságának engedélyével, szakvezetővel látogathatóak.

Az Esztramos lenyűgöző barlangvilága mellett a hegy növény- és állatvilága is rendkívül értékes. A nedves réteken virít a mocsári kosbor és a kockás liliom, a törmeléklejtő erdőinek kiemelkedően értékes növénye

a madárfészekkosbor, a fehér és piros madársisak, a lisztes berkenye, valamint a széles levelű nőszőfű, de megtalálható itt a ritka gímpáfrány is. Az északnyugati meredek lejtők legfelső részein, a hegygerincen jégkorszaki maradványként nyúlfarkfüves mézskösziklagyep található. Itt bontja virágát a korai fehér szegfű, amely kárpáti bennszülött faj, a fokozottan védett fürtös kötörőfű pedig sehol az országban nem fordul elő olyan tömegben, mint az Esztramoson.

A gazdag madárvilág ritkaságai közül a haris és a berki tücsökmadár fészkelő fajként van jelen a területen, és a változatos tollruhájú poszáta- és pintyfélék mellett megtalálható a harkályfélék családjába tartozó hamvas küllő is. Az emlősök közül az erdőkben előforduló ritka vadmacska rendkívül óvatos, csak igen ritkán téved a látogató elé.

Az Esztramos különleges szépségű barlangjai, ritka fajokban gazdag madárvilága és különleges növénytársulása révén kiemelkedő természeti értéket képvisel. A szabadon látogatható terület főlkeresése meleg szívvel ajánlható minden természetkedvelőnek, és kiváló kirándulási célpont a jó levegőre, nyugodt környezetre vágyó felnőtteknek, iskolásoknak, családoknak egyaránt.

Vágány Zoltán

CIVILEK a térség jövőjéért és a vidék fejlesztéséért Abaújban

Hogyan segíthetik a civil szervezetek Abaúj újbóli felemelkedését? Hogyan élhetnek az itt élő emberek teljesebb életet? Hogyan alakul 2014-2020-ig a térség élete? Többek között ezekre a kérdésekre keresték a választ az Encsen, 2012. november 29-én megrendezett szakmai konferencián.

Az Abaúj Leader Egyesület civil tagozatának szakmai munkájára épülő konferenciának és műhelymunkának a megszervezésére a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat projektötleli felhívásán nyert támogatást a szervezet. A regionális konferencián az észak-magyarországi LEADER egyesületek képviselőin kívül részt vettek Szlovákiából meghívott, Kassa környéki Helyi Akciócsoportok (HACS-ok) képviselői, valamint számos abaúji civil szervezet is képviseltette magát. Az elmúlt négy év tapasztalatai alapján tartalmas, és nagy érdeklődésre számot tartó előadásokat tartottak a felkért előadók.

A szakmai konferencia megnyitása előtt Encsen a Városi Galériában Bratu László, Encs polgármestere az Abaúj LEADER Egyesület gyűjtőmunkája révén létrejött „Abaúji mesterségek tradicionális eszközei” elnevezésű kiállítást nyitotta meg számos érdeklődő jelenlétében. E kiállítás egy éven át tart nyitva és tekinthető meg. A szakmai konferencia résztvevőit a Művelődési Ház nagytermében Füzesséri József, az Abaúj LEADER Egyesület elnöke köszöntötte, majd a polgármester ünnepélyes megnyitója után következtek az előadások.

Eperjesi Tamás, a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet főigazgató-helyettese „Civilek a vidékfejlesztésben – együttműködés vidéken” témájú előadásában szólt a vidékfejlesztés LEADER megközelítéséről, a HACS-ok és a helyi civil szervezetek együttműködésének fontosságáról. Az elkövetkező tervezési időszak tervezési prioritásai közül kiemelte a tudásátadást és az innováció fontosságát, valamint a társadalmi kirekesztés, szegénység elleni küzdelem és gazdasági fejlődés elsőbbségét. Kiemelkedő fontosságúnak tartotta a közösség által irányított helyi fejlesztést (CLLD), ami a helyi fejlesztés kulcspillére az Európai Unió 2014-2020-as integrált területfejlesztési politikájának. Ismertette a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat tevékenységét civil megközelítésben, és szólt a Hálózat által támogatott civil kezdeményezésekről és projektekről is.

Bereczki Béla, a „FOGADÓ” Észak-Abaúji Közösségfejlesztők Köre Egyesület vezetője a Közösségfejlesztés és -építés – a vidék népességének megtartásáért címmel tartott előadásában ismertette a tizenegy észak-abaúji településen elért eredményeket. Beszélt a civilek elhivatottságáról, a közösségépítés eredményeiről és buktatóiról. Az elhivatottságon túl a kedv és törődés fogalmak hétköznapi értelemben vett jelentőségéről szólt. A jelenlévőknek útravalóul technikai és módszertani segítséget adott a sikeres közösségépítéshez.

Varga Péter, az Abaúj LEADER Egyesület munkaszervezetének vezetője az abaúji közösségek helyi fejlesztésben vállalt szerepéről tartott előadásában megköszönte az elmúlt időszak munkáját, amivel a civilek segítették az egyesület tevékenységét, majd a közösség által irányított helyi fejlesztés (CLLD) szükségességéről és újszerűségéről szólt amellet, hogy eddig is jelentős volt Abaújban az alulról jövő kezdeményezések és ötletek beépítése a helyi vidékfejlesztési stratégiába. Varga Péter a korábbi gyakorlattól eltérően újszerű fejlesztési stratégia fontosságáról és jövőbeli alkalmazásáról szólt. Kiemelte, hogy a többségi akarat mennyire

képes befolyásolni a helyi fejlesztési stratégia irányait. A civil szerepvállalás egyrészt társadalmi kontrollt jelent, másrészt pedig az általa generált fejlesztések a közösség céljait szolgálják, a helyi problémákra való érzékenységgel.

Sándor Róbert, az Abaúji Civil Együttműködési Fórum elnöke a falusi lét biztonságának érdekében szerveződött civil kezdeményezésekről szólva előbb egy történeti, történelmi áttekintést adott a civil szervezetekről, majd elmondta, a magyarországi civil szerveződések mennyire sokszínűek, és hogy nem csak a világban, de Abaújban is jelen a társadalomban a gazdasági és az állami szféra melletti harmadik szektor. A civil szféra szerepéről kifejtette, hogy felvállalják és jól végzik a köz- és a magánszféra közötti közvetítést, társadalmi kontrollt gyakorolnak, a társadalom önszerveződési igényeinek kielégítését szolgálják. A vidéki életben az alulról szerveződő, és egy adott társadalmi réteg, illetve csoport céljait megfogalmazó, identitástudatot erősítő szervezet képes arra, hogy javítsa az adott településen élők komfortérzetét, biztonságát.

Gulyásné dr. Kerekes Rita, a Szikszó Városért Alapítvány elnöke, a Miskolci Egyetem Marketing Intézetének egyetemi docense előadásában az élhető település, az élhető falu témakörben bemutatta alapítványuk történetét, az önkéntesség megjelenését, annak fontosságát egy abaúji kisváros életében, amelyet teljes Abaújra is kivetített. Ismertette, hogy Szikszón az alapítványuk milyen eredményeket ért el, hogyan tudnak korosztálytól függetlenül önkénteseket a város fejlődése érdekében tevékenységre hívni, és ennek eredményei mennyire pozitív irányban javítják az ott élők életminőségét. Elmondta, hogy valamennyi eredményről számot kell adni és nem csak helyi, hanem legalább regionális szinten is.

A szakmai konferencián egy rendhagyónak mondható, újszerű műhelymunka következett, ami gondolatébresztő írásbeli beszélgetéssel kezdődött Elmondom, mert számít! címmel, amely a 2014-2020-as tervezési időszak lényeges kérdéseiről szólt. A szervezők célja az volt, hogy meghatározzák, a következő tervezési időszakban melyek azok a fontos fogalmak, kifejezések, témák, amelyek a civil szervezeteket foglalkoztatják, melyek azok

a prioritások, amelyek köré a tervezést kell szervezniük, illetve a későbbiekben szervezendő műhelymunkák alkalmával milyen témákkal kell foglalkozni, illetve jobban megismernedni. A „kérdőív” összesítése után a résztvevők által legfontosabbnak ítélt három téma a helyi lakosság aktivizálása, bevonása a fejlesztési folyamatokba; az alulról jövő kezdeményezések segítése; valamint az adminisztratív terhek csökkentése lett.

Ezen túl a résztvevők olyan témát is felvetettek, mint a közösségfejlesztés, a befogadás, elfogadás, a kommunikáció erősítése, és a párbeszéd, csak a legérdekesebbeket említve.

A hozzászólásokban a humán erőforrás-fejlesztés problematikáját, illetve ehhez kapcsolódóan a munkahelyteremtést emelték ki, jelezve, hogy a térségben nagy az elvándorlás, magas a munkanélküliség. Elhangzott továbbá, hogy az egyházaknak különösen fontos a hagyomány és a vidékmegőrzés. Gondolkodni kell azon, hogy a jövőben e tevékenységét hogyan lehet továbbfejleszteni, a közösségi programokat pedig még színesebbé tenni.

Ezt követően a Csikuska Néptánc csoport és a Roma Folklor Együttes adott színvonalas és fergeteges műsort a jelenlévők szórakoztatására, illetve mutatta be Abaúj hagyományait. Mindkét fellépő együttes nagy tetszést aratott és kiérdemelte a jelenlévők elismerését.

A konferencia idején bemutatót és kóstolót tartottak helyi termékekből, valamint helyi kézművesek is bemutatkoztak. Délután a résztvevők Vizsoly Árpád-kori templomában megtekintették Abaúj kultúrtörténeti értékeinek, a vizsolyi bibliának eredeti példányát, továbbá Telkibányán egy LEADER fejlesztéssel elkészült Civil ÖKO házat is, amely a község közösségi életének színtere.

A konferencia Encsen ért véget. A résztvevők véleménye alapján sikeres és tartalmas napot zárva, ismeretekkel és élményekkel gazdagodva folytatják a civil mozgalom közösségépítő tevékenységét. A nap folyamán több település civil szervezete vette fel egymással a kapcsolatot, hogy a jövőben közös projekteket dolgozzanak ki.

*Gombár Sándor,
projekt menedzser, Abaúj LEADER Egyesület*

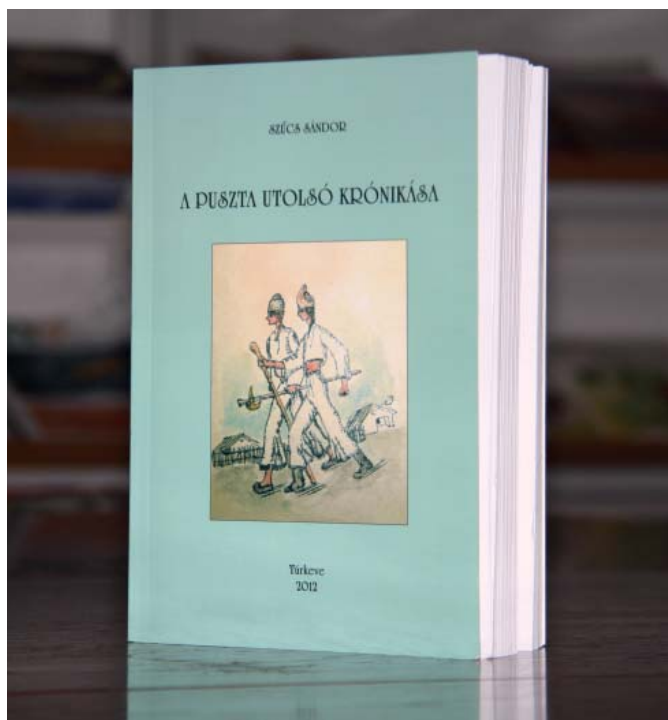
NAGYKUNSÁGI kiadványok civil kezdeményezéssel a nemzeti értékek megismertetésére

Nincs könnyű dolga napjainkban annak az ismeretterjesztő intézménynek, szervezetnek, amely a helyi értékek tudományos ismeretterjesztését tűzte a zászlajára. A bőséggel és a szűkösséggel egyaránt küzd: a könyvpiacot mindkettő jellemzi, és különösen így van ez a nem hivatásos könyvkiadással foglalkozók esetében.

Az egykori Jászkunságban (ma főleg Jász-Nagykun-Szolnok és Bács-Kiskun megye települései) mindig nagy becse volt a helyi kiadványoknak, legyenek azok történelmi, irodalmi műfajúak, vagy újságok. 210 éve annak, hogy megjelent a Jászkunságról szóló első történelmi mű – Horváth Péter tollából – latinul, majd magyarul. A nemzeti gondolkodás erősödésével közkedveltté váltak Újj Péter kun elbeszélő költeményei, amelyeket a helyi mondákból szőtt, megörökítve ezzel a nagykunsági középkori történelem szereplőit, eseményeket és a tájneveket. Majd egyre több jegyző, tanító, levéltárnok és más foglalkozású értelmiségi vetette papírra ismereteit, kutatási eredményeit, amelyet az újonnan induló nyomdákban a XIX. század vége felé, majd a XX. század első felében ki is nyomtattak a helyi tanácsok és egyéb támogatók finanszírozásával. A polgári fejlődés jele az is, hogy kiadták a Jászkunság című újságot 1868-ban Jászberényben. Ezt követte a Nagykunság című lap Karcagon 1878-ban, majd a városi újságok sora. A helyi könyvek, újságok kiadása egyre gyakoribbá vált a XX. század első felében, majd ezt külső akadályok nehezítették az ezt követő néhány évtizedben.

A rendszerváltás teret nyitott az ismeretterjesztés ezen módjának is, amivel éltek és élnek a helyi önkormányzatok, intézmények és civil szervezetek egyaránt. Ismét megjelennek a helyi újságok a

lakosság tájékoztatására, amelyek egyúttal napjaink életének hiteles történelmi forrásai lesznek az új kutatónemzedék számára. Ugyanilyen hozzáadott értéket jelentenek a helytörténeti kiadványok, sorozatok. Szerencsére vannak az iskolákban tudós tanárok, a múzeumokban néprajzosok, történészek, a levéltárakban levéltárosok, akiket hajt a kutatás és írás izgalma, a forrásfeldezés öröme. A helyi értékek bemutatására vállalkoznak, azaz felajánlják ismereteik közkinccsé tételét. Amennyiben a helyi önkormányzat, szponzorok ezt fel tudják vállalni, az oktatás minden szintjén hasznosítható ismereteket szerezhetnek diákok és felnőttek egyaránt. A kiadás anyagi fedezetének előteremtése azonban sok esetben komoly akadályt jelent. Ezt felismerve a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) egyik projektötlet felhívása a könyvkiadást támogatja. E támogatás elnyerésével került a közelmúltban az ismeretek tárházába két könyv Jász-Nagykun-Szolnok megyéből.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület az MNVH támogatásával jelentette meg a Jászkunság folyóirat könyvterjedelmű 2012. évi évfolyamát. E nagymúltú vidéki ismeretterjesztő folyóirat 55. évfolyamát 368 oldalon adták ki, amely főleg vidéki kutatók, tanárok, írásait kínálja olvasásra. Ezúttal nagy hangsúlyt fektet a tájnyelv értékeire, megismerteti az olvasóval a kun nyelv kutatásának legújabb eredményeit, a múzeumokban őrzött paraszti használati és munkaeszközök, tárgyak felértékelődő szerepét az oktatásban. Több szerző az egykori határnevek, tájnevek, egyéb földrajzi nevek gazdagságára, ugyanakkor eltűnésére hívja fel a figyelmet. A Jászkunság kötetben (amely a 2014-től évkönyvként jelenik meg) olvashatnak még az 1849-ben Szolnoknál lezajlott harci eseményekről, csakúgy, mint a kelta régészeti emlékekről, amelyeket a szolnoki múzeumban őriznek. A nagykunsági és a jászsági múlt paraszt-életformáról egyaránt hírt ad a kisújszállási egyetemi hallgató és a jászkunhalmi honismereti szakkör vezetője. Egy írásban Túrkeve – az egykor első termelősövetkezetes város – mai demográfiai helyzetét elemzi a kutató (Szendrei Eszter egyébként önálló könyvet írt a település rendszerváltás utáni társadalmáról, amely nemrég jelent meg Törésvonalak címmel). A hasonló nagyságrendű alföldi kisvárosok egyaránt küzdenek az elnéptelenedéssel és a munkanélküliséggel. Az ittlakók, a települések fejlődésért küzdők életében a reményt sokszor a civil szervezetek identitásérősítő, közösségi munkája, a múltból hozott örökség, a példaképek adják. E témákról is bőven akad olvasnivaló a Jászkunságban.

A napjainkban divattá vált családkutatási eredmények a mikrotörténelem-kutatás számára csakúgy fontosak, mint a gyökereit kereső egyén számára. Jász-Nagykun-Szolnok megyében két ilyen klub is működik (Mezőtúron és Szolnokon). A családi ősök keresése már a fiatalokat is megérintette. Ezt bizonyítja, hogy egy békéscsabai középiskolás szép pályamunkát írt egy túrkevei családról, amelyet most közölt a Jászkunság.

A családkutatásnak a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Tudományos Egyesület egyébként is nagy jelentőséget tulajdonít, amely segíti az emberek, közösségek identitásának erősítését és a család intézményének megújulását. 2011-ben egy tudományos eszmecsere hívtá az e témakörben kutatókat (történészeket, néprajzosokat, demográfusokat, közigazdászokat, tanárokat) és a családsegítőket (közalkalmazottakat, hivatásosokat és önkénteseket egyaránt). 39 szerző 43 tanulmányban közre is adta ismereteit, nézeteit a Központban a család című két kötetes könyvben, bízva abban, hogy hozzájárulhatnak a család és a házasság intézményének válságból való kilábalásához, végső soron a magyar nemzet népszerűség-megőrzéséhez.

A Jászkunság folyóirat a Tiszazug-kutatásról, határon kívüli kutatásokról közöl még beszámolókat, amelyek ugyancsak a nemzetmegtartó erő fokozását szorgalmazzák. Az ismeretátadás

szempontjából jelentősek a helyi kiadványok. Húsz könyvismertető erre a lehetőségre hívja fel a figyelmet.

Az MNVH által támogatott másik projekttel – amely a Magyar Vidéki Hálózat Elnökségének értékelése és javaslata alapján, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap társfinanszírozásában, a Nemzeti Vidékfejlesztési Program Irányító Hatóságának jóváhagyásával valósult meg – a Túrkevei Kulturális Egyesület Szűcs Sándor, a „Háromföld” (Sárrét, Nagykunság, Hortobágy) tudósa munkáiból adott közre 40 írást A puszták utolsó krónikása címmel. A kötet anyagát a hagyaték többi részével együtt még a szerzőt jól ismerő Dankó Imre, a debreceni Déry Múzeum egykori igazgatója rendezte, rendszerezte a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumban. Szűcs Sándor igazi tájkutató volt, hiszen évtizedeken át járta a Kunság, a Sárrét, a Hortobágy pusztáit, falvait, kisvárosait és gyűjtötte a régi vízi világra (a folyószabályozás előtti időre) vonatkozó emlékeket. A kiváló szakmai felkészültségű kutató vallotta, hogy „amit a néptől kapott, annak azt vissza is adja”. Könyveit, egyéb írásait tájnyelven, ízesen fogalmazva írta az olvasók nagy örömére. Az 1913-ban született tudós Biharnagybajomban élt. Egy évtizedig a karcagi Györffy István Nagykun Múzeum igazgatójaként 1500 darab néprajzi tárgyat, 150 darab dokumentumot, történeti forrást, 750 darab könyvet gyűjtött össze, megalapozva ezzel az intézmény alapprofiliáját. Szűcs Sándor tehát írásaival, könyveivel és muzeológusi tevékenységével is a vidék felemeléséért, az alföldi ember tudásának bővítéséért dolgozott. Két megye (Hajdu-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megye) tudhatja magáénak ezt az örökséget. 2012-ben és 2013-ban a Tájkutató-díj Alapítvány kezdeményezésére, a Szűcs Sándor Emlékbizottság koordinálásában számtalan megemlékezést, vetélkedőt, kulturális műsort és tudományos ülést rendeztek a különböző helyszíneken. Ebbe a programba illik bele A puszták utolsó krónikása című könyv kiadása, aminek ősbemutatója Biharnagybajomban volt. Mindkét kiadványt több helyszínen (Karcag, Túrkeve, Kisújszállás, Kunhegyes, Szolnok és Budapest) mutatták be 2012 novemberében, amelyeket a rendezvényeken népes és érdeklődő közönségnek ajánlották és dedikáltak a szerzők, a szerkesztők és a kiadók. A két kiadó szervezet könyvcsomagokat állított össze, amelyeket eljuttatott a tudományos intézmények, egyetemek, főiskolák könyvtáraiba, valamint a Jász-Nagykun-Szolnok megyében működő összes általános és középiskolába. A terjesztés az elkövetkező hónapokban is tovább folyik.

Dr. Örsi Julianna
projektvezető

DÉL-BORSODI értékfeltárás, hagyományőrzés, és közösségfejlesztés a világhálón

A Dél-borsodi LEADER Egyesület munkaszervezete két évvel ezelőtt kezdett sokrétű értékfeltáró munkába. Ennek fő eredménye a térség látnivalóit, kézműves- és népművészeti hagyományait, figyelemre méltó emberi teljesítményeit felvonultató, folyamatosan bővülő adatbázis, amely az akciócsoport honlapján érhető el.

A tervezési terület meglévő erőforrásainak, erősségeinek feltárása alapját képezte a vidékfejlesztési stratégia megalkotásának és későbbi hatékony, eredményes megvalósításának. A gazdag fotóanyaggal ellátott, olvasható és informatív adatbázis életre hívása és folyamatos építése ilyen módon a Helyi Vidékfejlesztési Stratégia tervezésekor elvégzett helyzetelemzés és SWOT analízis folytatásaként is felfogható. A „Dél-Borsod Értéktára” nevet viselő, hónapról-hónapra bővülő, határozható gyűjtemény tartalmát tekintve azonban már jóval túlmutat egy felsorolás-szintű értékleltáron: egyaránt szól a Dél-Borsodot úti célként választó turistának, az elkötelezett lokálpatriótának, és a térségben együttműködő partnereket kereső helyi szereplőknek.

A Dél-borsodi LEADER Egyesület (DBLE) honlapján (www.dble.hu) a fejléc alatt találhatjuk meg az egyes kategóriák fényképes ikonjait, amelyekre kattintva időrendi sorrendben jelennek meg az eddig feltöltött profilok linkjei. A hat témacsoport közül négy szorosabban kapcsolódik a vidékfejlesztéshez és a turisztikai ágazathoz. A természeti értékek és az épített örökség szerepeltetése a térségbe érkezők számára nyújt segítséget a természetjáró és örökségtúrák útvonalának megtervezésében. Vitathatatlan tény, hogy az ismertebb műemlékekről és természeti értékekről általában nagy számban találhatunk írásos anyagokat és fotókat a világhálón. Az értéktár érdeme az, hogy térségi kitekintéssel és rendszerezve tartalmazza a látnivalókat, továbbá az, hogy a lokális jelentőségű helytörténeti gyűjteményekről, tájházakról is közzétesz aktuális fényképeket, szöveges leírást és a látogatást segítő hasznos információkat.

A kezdeményezés egyik jelentős hozadéka az is, hogy a LEADER Helyi Akciócsoport területén tevékenykedő valamennyi kézműves, népművész és aktívan működő hagyományőrző csoport számára megnyitotta az utat a világhálón való megjelenésre. Az akciócsoport témafelelős vidékfejlesztési menedzsere helyszíni fotózással, interjúk készítésével és ezek alapján a bemutatkozó anyagok megírásával is segíti az értéktárban megjelenni szándékozó helyi szereplőket. Alapvető cél az, hogy a DBLE által ingyenesen biztosított lehetőséggel minél többen tudjanak élni azok közül, akik valamilyen méltán figyelmet érdemlő, értékkeremtő, hagyományőrző tevékenységet folytatnak Dél-Borsodban. Az adatbázis egyik legfontosabb tulajdonsága, hogy a beérkező javaslatok és megkeresések eredményeként tartalma folyamatosan bővül. Igény szerint lehetőség van akár újabb kategóriák létrehozására

is, továbbá a már feltöltött profilok anyagainak kiegészítésére, aktualizálására.

A vidékfejlesztés, értéktartás és -megőrzés szempontjából legnagyobb jelentőséggel talán a hagyományos, népi mesterseket bemutató kategória bír. Ez a tömb átfogó képet ad a szentistváni matyó népművészetről, a tiszavalki gyékénykötés és a tiszadorogmai kosárfonás évszázados hagyományáról, a térségben szóróvászernél élő fadaragók hangvételében és stílusában is változatos munkásságáról. Megtalálhatjuk itt még a kézi kovács, a népihangszer-készítő, a szűcs, a cipész, és szárazvirág-dekoráció készítő bemutatkozó anyagát is. További két témacsoport mintegy kuriózum értékkel a különleges hobbik megszállottjainak és a térségben élő képzőművészeknek biztosít megjelenési felületet. Előbbiben az oldtimer restaurátor, makettkészítők és foltvarrók mellett a régi rádiókat és fényforrásokat megszállottan gyűjtő fiatal református lelkésszel is megismerkedhetünk.

A DBLE honlapján további két adatbázis a térség falusi, vidéki szállásadói és helyi termék kategóriába tartozó élelmiszerek előállítói számára biztosít megjelenési felületet az értéktárhoz

A szállásadók, kézművesek, gazdálkodók és más szolgáltatók partneri kapcsolatainak erősödésével középtávon számítani lehet a térség falusi, vidéki szálláshelyein eltöltött vendégéjszakák számának növekedésére. A programkínálat palettájának sokszínűbbé válásával, a látnivalók kiajánlásával esély mutatkozik arra, hogy hosszabb időre itt lehessen tartani a Dél-Borsodba érkező turistákat. Ennek eredményeként a helyi termékek előállítói is a korábbinál nagyobb bevételre tehetnek szert. Az esetek többségében már önmagában az is célravezető, ha a vendégház üzemeltetője jó szívet ajánlja a mikrotérségében (20-25 km sugarú körön belül) tevékenykedő ős- és kistermelők jó minőségű, egészséges termékeit. Ennek természetesen elengedhetetlen feltétele a térségi szereplők közötti személyes ismeretség és a kölcsönös bizalom megléte, ami a legfőbb garanciát jelenti arra, hogy a helyben előállított élelmiszerek megvásárlása mellett döntő vendég elégedetten, jó tapasztalatokkal távozik.

A vidékfejlesztési akciócsoport a tematikus adatbázisok folyamatos építése és karbantartása által egyre növekvő számú (jelenleg immár több mint 80) térségi szereplővel van szinte napi kapcso-

hasznos felépítéssel. Az akciócsoport szándéka az, hogy a honlapon hangsúlyosan megjelenő, vidékfejlesztés szempontjából meghatározó jelentőségű három tartalmi pillér (1. Népművészet, kézművesség, népi hagyományok; 2. Falusi, vidéki szálláshelyek és kapcsolt szolgáltatások; 3. Helyi termék kategóriába tartozó élelmiszerek) a napi gyakorlatban egymást erősítve minél szorosabban összekapcsolódjon.

A térségi szereplők közötti együttműködések erősödését a LEADER program pályázati rendszere is ösztönzi a megszerezhető többletpontszámokkal, az egyesület honlapján mindenki számára hozzáférhető tematikus adatbázisok pedig hatékonyan segítik elő a kapcsolatfelvételt. Az eddig elvégzett munka operatív szinten jelentkező eredménye többek között az, hogy a LEADER program által támogatott rendezvényeken immár méltóképpen megjelennek a térségben élő kézművesek és helyi élelmiszer-előállítók. Hasonlóan örömteli, hogy az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) támogatásával megvalósuló falusi szálláshelyek berendezése során kiemelt hangsúlyt kap a térség népművészetének, hagyományainak a bemutatása. Emellett a vendégházak üzemeltetői gyakran kötnek együttműködési megállapodásokat a tradicionális tárgyalótevékenységek aktív művelőivel élő mesterség-bemutatók megtartására, jótékonyan hozzájárulva ezzel azok fennmaradásához, továbbéléséhez.

latban, ingyenesen nyújtva számukra igény szerinti szolgáltatást. Koordinatív szerepvállalásával a kölcsönösen előnyös partnerségek, együttműködések életre hívásának és megerősítésének első számú motorjává lépett elő az elmúlt két esztendőben.

A honlap és az azon elérhető tartalom népszerűsítése érdekében a DBLE idén harmadjára készítettett szabványméretű színes képeslapokat, amelyeken a térség értékei, látnivalói mellett a weboldal címe jelenik meg. A munkaszervezet dolgozói ezeket különböző kiállításokon és vásárokon, szakmai konferenciákon, vendéglátóhelyeken, szálláshelyeken és TOURINFORM irodákban terjesztik. Az egyesület a közösségi portálok (pl.: Facebook) adta lehetőségeket is igyekszik hatékonyan kihasználni a saját honlap, s ezen keresztül a helyi termékek, szálláshelyek, látnivalók népszerűsítése, bemutatása terén. Az egyesület 2012-ben is több alkalommal felvállalta azt, hogy az értéktárban szereplő kézműveseket, népművészeket különböző térségi rendezvényeken is bemutassa, tevékenységüket, termékeiket népszerűsítése, együttműködve ebben a fesztiválok szervezőivel. Augusztusban Szentistvánon egy igen reprezentatív csoportos időszakos tárlatot is megrendeztek, amelyen húsz alkotó munkái jelenhettek meg.

Murányi Norbert
vidékfejlesztési menedzser, DBLE

SZÁMOS eredményt ünnepelhettünk a Nemzeti Vidékfejlesztési Napon

2012-ben már második alkalommal gyűlt össze a vidékfejlesztők népes és sokszínű köre, hogy a Nemzeti Vidékfejlesztési Napon megismerjék a hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat. Az eseményen szakmai és személyes kapcsolatba léphettek a különböző érintett szakterületek képviselői, együtt fogalmazhattak meg ajánlásokat a vidék helyzetének jobbítására, és megünnepelheték a tavalyi év eredményeit.

Immár második alkalommal tartották meg a Nemzeti Vidékfejlesztési Napot 2012. december 11-én és 12-én. A szakmai és kulturális rendezvénynek 2011 után ismét a budapesti Vajdahunyadvárban található Magyar Mezőgazdasági Múzeum adott otthont. A „vidék ünnepét” Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter fővédnöksége mellett a Nemzeti Agrárszaktanácsadási, Képzési és Vidékfejlesztési Intézet (NAKVI) keretein belül működő Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat (MNVH) Állandó Titkársága rendezte meg.

„Csak akkor rendezhetünk ünnepet, ha történt is valami, márpedig számos eredményt sikerült elérni 2012-ben” – mutatott rá köszöntőjében Mezőszentgyörgyi Dávid, a NAKVI főigazgatója, az MNVH főtíkárára. A Hálózat 2012-ben összesen öt területen nyújtott támogatást projektötlet felhívásaival, és megközelítőleg 500 szervezet regisztrált a legkülönbözőbb területekről, hogy élhessen ezzel a lehetőséggel. Az MNVH, amelynek a II. Nemzeti Vidékfejlesztési Nap a 89. rendezvénye volt az évben, csaknem 8000 tagot, köztük nagyjából 3200 szervezetet számlál, így körülbelül 30-40 ezer ember kötődik az MNVH-hoz.

Kormányzati szinten is számos eredményt sikerült elérni 2012-ben, emelte ki Poprády Géza Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter üzenetét tolmácsolva. A tárca közigazgatási államtitkára hangsúlyozta, hogy az utóbbi két évben egy új agrárpolitika alapjait rakták le, hiszen széleskörű társadalmi konzultáció után átfogó vidékfejlesztési stratégiát alkottak, és elindult ennek végrehajtási keretprogramja, a Darányi Ignác Terv. Hatékony, összehangolt rendszert hoztak létre az átfogó célok megvalósítására, amelynek

részeként a minisztérium háttérintézményei, köztük a NAKVI is megújult, és számos igen fontos jogszabály született, így például a magyar termék rendelet, a hungarikum és az agrárkamrai törvény. A gazdák megerősödtek, a fiatalok pedig visszakapták a hitet, hogy megéri itthon maradni, fejleszteni és beruházni a mezőgazdaságba. A tárca célja, hogy az év minden napja vidékfejlesztési nap legyen mind a város, mind a vidék számára, hiszen mindkettő közös soron osztozik, emelte ki a közigazgatási államtitkár.

A vidéknek vállalnia kell a vidékiességet, „vidékességét”, hangsúlyozta Csatóri Bálint, az MNVH elnöke, aki egy új város-vidék kapcsolat kialakításának szükségességére hívta fel a figyelmet. Kiemelte, hogy az MNVH Elnöksége idén rendszeresen működött sok-sok órát üléselve, és látva azt az erőfeszítést, amelyet különböző területek szakemberei tettek a vidékért, úgy érezték, ők egyénekként és közösségekként is kitüntetést érdemeltek.

Ennek szellemében a rendezvényen számos díjat és Szakmai Szaktanácsadási Központ címet osztottak ki, de a résztvevők nem csak kaptak, adtak is. A „vidékfejlesztők karácsonyfájára” bárki hozhatott díszeket, alá pedig ajándékokat, a számos összegyűjtött felajánlást pedig később a NAKVI munkatársai eljuttatták a hátrányos helyzetű, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Hodászra.

A település neve a délutáni pódiumbeszélgetéseken is előke-rült, mivel itt található az ország és Európa első roma tájháza, amelyet Rézsműves Melinda, a NAKVI Esélyegyenlőségi Programirodájának vezető tanácsadója hozott létre. A 2012-ben a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztjével kitüntetett szakértő

a hazai cigányság helyzetéről és a saját kultúrája gazdagságáról, mint kitörési pontról szolt. A beszélgetéseken számos alternatíva szóba került a kistelepülések felemelésére, így Fejes István, az MNVH Elnökségének tagja az informatikában, Kovács Norbert „Cimbi” a népművészetben és a néptáncban, Kerekes András, Tiszaszdóls polgármestere pedig többek között a turizmusban rejlt lehetőségekre mutatott rá.

Délután a fenntarthatóság; a versenyképesség; valamint a befogadás és megújulás témái köré szerveződve folyt csoportos szakmai munka. Nem véletlen, hogy éppen ezt a három területet választották, emelte ki Mezőszentgyörgyi Dávid, hiszen az Európai Unió „Európa 2020” gazdasági stratégiája éppen ezt a három irányt szabja meg a fejlődésnek, ennek pedig a következő, 2014-2020-as vidékfejlesztési program is alá kell, hogy vesse magát. A hétéves program tervezését a NAKVI programirodaként hangolja össze.

A napot V. Németh Zsolt, vidékfejlesztési államtitkár ünnepi köszöntője zárta. „Ez az a kör, amely hétfőtől teljesen természetesen dolgozik szombatig, vasárnapig, akár éjjel is a vidékért” - mutatott rá az államtitkár – ugyanakkor ezért kárpótolja őket, hogy tevékenységük valóban értelmes, és gratulált a díjazottaknak, akik munkásságára büszkén, szellemi erőforrásként lehet tekinteni. V. Németh Zsolt szerint az eseményen múlt, jelen és jövő találkozott, hiszen „itt vannak köztünk azok, akik nyomon követték a régmúlt időköt, akik életben tartják hagyományainkat; akik formálják, alakítják a jelent, és már együtt dolgoznak a jövő vidékén”.

A rendezvény második napján nemzetközi kitekintéssel folytatódott a program, amelyen igyekeztek összegyűjteni a különböző országok jó gyakorlatait – hasonlóan, ahogy az eseménynek otthont adó Magyar Mezőgazdasági Múzeum épülete is igyekszik az országban fellelhető tipikus jegyeket, örökséget bemutatni, mutatott rá nyitóbeszédében Csatóri Bálint MNVH-elnök.

A Hálózat éppen 2012 végén nyert felvételt az ELARD-ba (European LEADER Association for Rural Development, Európai LEADER

Szövetség a Vidékfejlesztésért), amelynek elnöke, Petri Rinne is megtisztelte az eseményt. A finn vendég kiemelte, a LEADER program a számok tükrében is egy európai sikertörténet, amely a felülről vezérelt megközelítésmódot megfordítva az emberek gondolkodásmódját is megváltoztatja, és demokratikusabbá teszi a döntéshozatalat a helyi közösségek bevonásával a folyamatba. Páliné Keller Csilla, az MNVH Elnökségének tagja szintén úgy vélte, a LEADER helyi problémákra helyi válaszok adását tette lehetővé. A 2011-ben munkába állt MNVH tevékenységét ismertetve kiemelte, hogy egymilliárd forinttal segítik a LEADER Helyi Akciócsoportok (HACS-ok) nemzeti és nemzetközi együttműködését, továbbá négy szakosztályának egyike az ő vezetésével kizárólag a LEADER programmal foglalkozik. A külföldi példák, jó gyakorlatok megismerésére idén májusban öt ország bevonásával indították el a TRANSLEADER programot, amelynek tanulságait három területi műhelyen osztották meg a hazai HACS-okkal, és ezek alapján egy hazai modelljavaslatot is megfogalmaznak, amelyet továbbítanak a döntéshozók felé.

Az Olasz, Észt és Osztrák Nemzeti Vidéki Hálózat képviselőinek előadásai után nyolc országból érkezett vendégek hasonlították össze tapasztalataikat az Európai Unió által társfinanszírozott vidékfejlesztési programmal, különösen a LEADER végrehajtásával kapcsolatban. A 2011-hez képest kétnaposra bővült Nemzeti Vidékfejlesztési Nap így nemzetközi kitekintést is nyújtott a hazai vidékfejlesztők számára, akik számos, Magyarországon is alkalmazható jó gyakorlattal, kezdeményezéssel ismerkedhettek meg. A program mindemellett arra is lehetőséget kínált, hogy közösséggé kovácsolja az eltérő szakmai háttérrel rendelkező, különböző területekről érkezett vidékfejlesztőket, és ötlettel, kapcsolatokkal szolgáljon számukra a további munkához a magyar vidék felemelése érdekében.

Márton Balázs

ÜNNEPI RECEPT

A magyar és az európai keresztény hagyományban az egész húsvéti ünnepkör során kiemelt jelentőséget kapnak az ünnep egyes szakaszai alatt fogyasztott különböző ételek. A hamvazószerdától Húsvét vasárnapjáig tartó 40 napos böjt már a VII. századtól szokás. A régi időkben a böjti napokon csak kenyeret, sőt és száraz növényi eledeleket volt szabad enni és csak egyszer ehetek napjában – ez lazult fel napjainkig a két szigorú böjt napra és a húsfogyasztás pénteki tilalmára. A magyar népi konyhá-nak tájegységenként különböző jellegzetes böjti ételeit ismerjük. A Húsvét elengedhetetlen étele a főtt sonka, főtt tojás, bárány, reszelt torma. A sonkát mindig forró vízben tegyük fel főni, így hamarabb megkéregesedik, és kevésbé fő ki az íze. Mindig any-nyi vizet tegyünk rá, hogy jól ellepje, és kuktában tegyük fel főni. Ha megpuhult, hagyjuk meghűlni a levében, majd csomagoljuk alufóliába és úgy tegyük a hűtőbe. Így finom puha, és könnyen szeletelhető lesz.

Ha nem szeretjük a bárányt, készítsünk egy tárkonyos csirkeragulevest, amelyhez a hozzávalók:

- 2 csirkefarhát
- 3-4 sárgarépa
- fél karalábé
- 2 fehérrépa
- 1 vöröshagyma
- 2 teáskanálnyi tárkony
- 3 dl főző tejszín
- 2 liter víz
- fél citrom leve
- 2 erőleves kocka
- 2 evőkanál liszt

A csirkefarhátot megmossuk, majd a zöldségeket megtisztítjuk, feldaraboljuk. A húst és a zöldségeket egy mély fazékban rakjuk, s kb. 2 liter vízzel felöntjük. Hozzáadjuk a 2 teáskanál tárkonyt, illetve a 2 erőleves kockát, s takaréklángon mindent puhára fő-zünk. Ha ezzel elkészültünk, a levesünket besűrítjük. A sűrítéshez a tejszínt egy tálba öntjük, s hozzáadjuk a lisztet. Csomómentesre keverjük, majd a levesünkbe szűrjük. Belecsavarjuk a fél citromot, és felrottyantjuk. Forrón tálaljuk.

Desszertnek készíthetünk mákosgubatortott vaníliásodóval:

- 8-10 tejes kifli
- 2 csomag darált, cukrozott mák
- 1 liter tej
- 1 csomag vaníliás cukor
- méz
- Sodóhoz:
- 1 vaníliás puding
- ½ liter tej
- 2 evőkanál cukor
- 1 vaníliás cukor

A kifliket felkarikázzuk, és a sütőben megszáritjuk. A szárított kifli-
ket egy tálba rakjuk s nyakon öntjük annyi tejjel, hogy a kifli eláz-
zon. Hozzáadjuk a mákot és a vaníliás cukrot. Az így elkészült ke-
verék felét a kivajazott tortaformába rakjuk. Jól megnyomkodjuk
és meglocsoljuk mézzel. Ezt követően a keverék másik felét is a
tortaformába rakjuk, s 200 fokon körülbelül 15 percig sütjük.

A sodó elkészítése rendkívül egyszerű: a tejet feltesszük forni,
majd hozzáadjuk a 2 evőkanál cukrot. Egy tálba, 1 vaníliapuding-
got és 1 vaníliás cukrot kevés tejjel simára keverünk. Ha felforrt a
tej, akkor belecsorgatom a simára kevert pudingot, egyet forr, s
leveszem a tűzről.

Munkácsi Nikolett

a falu

2012. tavasz

A vidékfejlesztők
és környezetgazdák
folyóirata

XXVII. évfolyam

Megjelenés minden évszakban

A vidékfejlesztők
és környezetgazdák
folyóirata

a falu

2012. nyár

XXVII. évfolyam

Megjelenés minden évszakban

> Elemzés – tervezés –
fejlesztés – vidék

> A vidéki népesség
csökkenésének tényezői
és az EU tagországok
stratégiai válaszai

> A „zöld-pont”
rendszer lehetőségei a
tiszai árapasztó tározók
tájgazdálkodásában

> A turizmus szerepe a
vidék boldogulásában, a
vidékiek boldogságában

> Civil szerveződések és
szociális szolgáltató-
sok Finnország távoli
kistélepléseiben

Magyar
Nemzeti
Vidéki
Hálózat

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013